

La Carta de Poblament de Les Coves

11 de novembre de 1281

RAMIRO ORIENT I MOLINER

L'11 de novembre de 1281 és la diada en què n'Artal d'Alagó i la seva esposa na Teresa Peris otorguen la Carta de Poblament a la vila de Les Coves.

- Qui són aquests dos personatges?

N'Artal d'Alagó és un noble aragonès, besnet d'en Balasc d'Alagó que ja havia estat senyor de la Tinença de Les Coves (1235-1240). Na Teresa Peris és filla natural d'en Pere "el Gran", rei d'Aragó i de València i comte de Barcelona.

Aleshores és comprensible l'enrenou que provocaria a la vila de Les Coves l'aparició del gendre i de la filla del rei per atorgar la Carta de Poblament.

Cal remarcar que la Tinença de Les Coves ocupava aleshores els actuals termes municipals de Les Coves, la Salzedella, Tírig, Albocàsser, la Serratella, la Vilanova d'Alcolea i la Torre d'en Domènec.

- Aquesta és la primera Carta de Poblament que es va atorgar a la vila de Les Coves?

Si tenim en compte l'otorgament de les cartes de poblament a la resta de viles o llocs de la Tinença de Les Coves, hem de creure que no:

* En Balasc d'Alagó dona, el desembre de 1238, a en Pere l'Ozina i a en Miguel d'Ascó el lloc de la Salzedella per a ésser poblat a fur de Saragossa.

* El 25 de gener de 1239 el mateix Balasc d'Alagó otorga lleccncla a en Joan de Brusca i a trenta pobladors més per repoblar el lloc d'Albocàsser, dins del castell (divisió administrativa, no pas plaça fortificada) de Les Coves.

* El 13 de febrer de 1245 en Lope Martines, preceptor d'Aleanys, amb el consens de l'Orde de Calatrava, concedeix a 66 pobladors el terme d'Alcolea (la Vilanova d'Alcolea).

* El 13 de setembre de 1245 en Juan de Brusca i la seva esposa na Berenguera, estableixen a en Montserrat i en Tarasó en el terme de Tírig per poblar-lo amb vint famílies a fur i costum de Saragossa.

Aleshores, cal creure que en Balasc d'Alagó o l'Orde de Calatrava també donarien Carta de Poblament al lloc de Les Coves, ja que no es podrien permetre el luxe de tenir el centre de la Tinença deshabitada mentre repoblaven els llocs perifèrics.

Segurament, la Carta de Poblament de Les Coves, otorgada 48 anys després de la conquesta als sarraïns, només regularia les concessions del noble i les obligacions dels

Les Coves, cap de la Setona

Les Coves i el seu riu

pobladors d'una vila i d'un terme repoblats des de feia anys.

LA CARTA DE POBLAMENT

La singularitat de la Carta de Poblament de Les Coves és que està escrita en aragonès i és l'única de les comarques del nord del País Valencià escrita en aquesta llengua. Això és lògic si pensem que l'aragonès era la llengua materna del senyor del lloc. Hem de recordar que a l'Estat Mitjà les llengües oficials de la confederació catalano-aragonesa eren tres: el llatí, el català i l'aragonès.

La Carta de Poblament original s'ha perdut. La que ara es reproduïx es conserva al Archivo Histórico Nacional, copiada en dos llibres (542-C i 543-C) que constitueixen els "l'libros de poblaciones de Montesa". Fra Romeu de Corbera, sisè mestre de l'Orde de Montesa, manà copiar tots els documents impor-

tants dels llocs i viles del Maestrat entre 1416 i 1420 per evitar emprar els documents originals en cas de necessitat.

- Què és una Carta de Poblament? És una concessió col·lectiva. En el cas de Les Coves és llurada a en Mateu Huguet, a 14 pobladors més i a tothom que pogués venir a poblar la vila i el terme de Les Coves.

La Carta de Poblament és un diploma on es detalla amb més exactitud les condicions a què s'havien de sotmetre les persones que venien a repoblar un territori. També, en ocasions no sempre s'especificaven els drets i deures i la relació amb el senyor del lloc. Crida l'atenció la brevetat del seu contingut (un parell de fulls).

Cal esmentar el fur que es prenia com a marc jurídic. Encara que la majoria de llocs i viles del nord del País Valencià adoptarien el de Saragossa, la vila de Les Coves és po-

blada a fur de València.

a) Drets Senyoriais

N'Artal d'Alagó, senyor de Les Coves, retenia per a ell i els seus successors els monopolis: molins, forns, carnisseries, ferreria i mercat. També es reservava una plaça per construir-hi castell i cases.

A la còpia reproduïda, ordenada per fra Romeu de Corbera, apareix -escrit en llengua catalana- el cens en metàl·lic que havia de percebre el senyor (aleshores, el mestre de Montesa) tots els anys el 29 de setembre, diada de Sant Miguel, i que ascendia a un total de dos mil sous, és a dir, cent lliures (1 lliura= 20 sous; 1 sou= 12 diners).

Si detallem la suma total veiem que pels molins es paguen 400 sous. A la Carta de Poblament se'ls retenia n'Artal, però en un document posterior -escrit en llatí- datat a Cervera el 6 de març de 1329, fra Pere de Tous, tercer mestre de l'Orde de Montesa, concanvia el domini útil dels molins de Les Coves a la dita universitat (conjunt de les persones, no pas institució docent) per 400 sous -vint lliures- anyals pagadors de la festa de Sant Miguel.

La pena era un dret que tenia el senyor d'ésser fornit de menjar al seu pas pels territoris de la seva jurisdicció. La vila de Les Coves pagava cinc-cents sous -25 lliures- l'any.

També podem llegir que pels forns, carnisseries, pes, carcclatge i "fàbrica de lloso" (monopoli sobre la ferreria) es paguen mil cent sous. N'Artal d'Alagó també se'ls retenia a la Carta de Poblament, però en un altre document -escrit en català- signat a Les Coves el 3 de juny de 1380, fra Ambrert de Tous, quart mestre de l'Orde de Montesa, concedia l'ús dels forns, pes, carnisseria, carcclatge (exacció que cobraven els carcclers al pres que era posat en llibertat com a retribució de la seva custòdia) i ferreria a la universitat de Les Coves per mil cent sous -55 lliures- de pensió.

b) El municipi

Ens estranya que no apareguin documents ni el Consell, ni el Justícia ni els Jurats en la Carta de Poblament. Però que no s'esmentin no necessàriament vol dir que les institucions de govern municipal no existessin.

En canvi, si que trobem la primícia. La primícia era un dret de caràcter eclesiàstic, encara que en un principi la percebia el senyor. Normalment es dedicava la primícia a